

จำเป็นหรือที่ต้องมี

การอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วม ในภาคอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ แย้มเม่น
ภาควิชาวิศวกรรมไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์
คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ทำไมต้องมี... การอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วม

ในปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาด้านพลังงาน เนื่องจากมีแหล่งพลังงานธรรมชาติไม่เพียงพอต่อการผลิตและการบริการในภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจและภาคประชาชน ทำให้ต้องพึ่งพาพลังงานประเภทต่างๆ จากต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำมัน ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดจากการทับถมของซากพืชและซากสัตว์นานนับพันปี หรือเรียกพลังงานชนิดนี้อีกชื่อหนึ่งว่า พลังงานฟอสซิล ซึ่งประกอบไปด้วยน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติและถ่านหิน

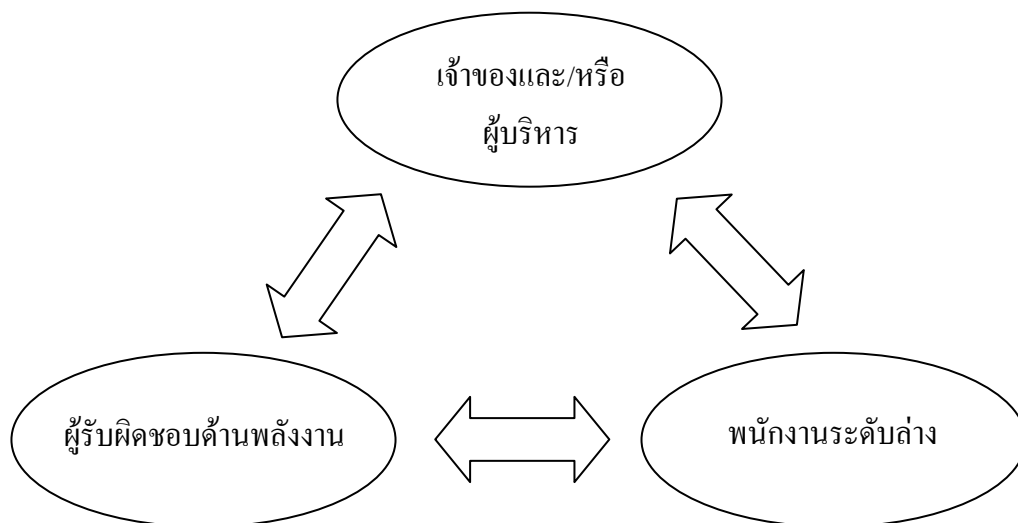
พลังงานฟอสซิล ทำให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นแต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดมลพิษที่ทำลายสิ่งแวดล้อมโดยเปลี่ยนวัฏจักรของสิ่งมีชีวิตที่เคยดำเนินอย่างสอดคล้องกลมกลืนและเกื้อหนุนกันอย่างราบรื่นจนก่อให้เกิดสภาวะที่เป็นพิษและกระตุ้นภัยพิบัติและภัยธรรมชาตินานาชนิด ทั้งฝนแล้ง น้ำท่วม ไฟป่า แผ่นดินไหวแผ่นดินทรุดทำให้เกิดขึ้นอย่างผิดธรรมชาติ เป็นผลร้ายต่อสิ่งมีชีวิตในโลก รวมทั้งมนุษย์เองด้วยและนับวันจะเพิ่มความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ แต่สิ่งสำคัญที่สุด คือ น้ำมัน ซึ่งเป็นพลังงานหลักของยุคปัจจุบันและเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญกำลังจะมีปริมาณลดลงและมีราคาพุ่งสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพูดถึงเรื่องราคาน้ำมันที่สูงขึ้น น้ำมันกำลังจะหมดลงในอนาคตอันใกล้ หลายคนรู้สึกตื่นเต้นและเป็นกังวล แต่เมื่อถามว่าความตื่นเต้นและความกังวลนั้น ได้ส่งผลมาถึงพฤติกรรมการใช้พลังงานแล้วหรือไม่ เราควรตระหนักถึงเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพื่อนำมาปรับการดำเนินชีวิตประจำวัน เปลี่ยนวิธีการใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องจักร อุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดการประหยัดพลังงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อน้ำมันแพงขึ้นหลายคนอาจนึกถึงพลังงานทางเลือกและพลังงานทดแทน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานไบโอดีเซล แต่พลังงานเหล่านี้ต้องลงทุนและพัฒนาอีกระยะหนึ่งจึงจะสามารถนำมาใช้ได้อย่างคุ้มค่าในเชิงพาณิชย์และเพียงพอต่อความต้องการ แม้ว่าในอนาคตจะสามารถใช้พลังงานทดแทนได้มากขึ้น แต่การอนุรักษ์พลังงานยังมีความจำเป็นต่อไป เนื่องจากมีต้นทุนการใช้พลังงานเกิดขึ้นเสมอไม่ว่าเราจะเลือกใช้พลังงานประเภทใดก็ตาม

การอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วม... คืออะไร

การอนุรักษ์พลังงาน หรือการประหยัดพลังงานที่ได้ผลจริงจึงต้องพิจารณาให้ครบวงจร ตั้งแต่การออกแบบ การวางแผนความคิด การดำเนินงาน การใช้และการบำรุงรักษา การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และการเปลี่ยนเครื่องจักรหลัก หากมีปัญหาตรงส่วนใดจะต้องรีบดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องตรงประเด็นของปัญหานั้นๆ เพื่อลดต้นทุนการผลิต เพิ่มศักยภาพการแข่งขัน เพิ่มโอกาสทางการค้าและกำไรให้กับองค์กร จะเห็นได้ว่าไม่มีใครคนไหนคนใดสามารถประหยัดพลังงานได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นเจ้าของที่มีอำนาจอันชอบธรรม ผู้บริหารสูงสุด ผู้จัดการที่มีความสามารถหรือวิศวกรที่มีประสบการณ์ เพราะการอนุรักษ์พลังงานได้แทรกอยู่ในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน และต้องการความเอาใจใส่เพื่อให้ทราบปัญหาการรั่วไหลหรือการสูญเสียพลังงาน ดังนั้น การอนุรักษ์พลังงานที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมแรงร่วมใจนี้เรียกว่า “การอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วม” โดยทั่วไปการอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วมจำเป็นต้องอาศัยบุคคลทุกฝ่ายในบทบาทต่างๆ กัน ดังแสดงไว้ในภาพ 1 ซึ่งประกอบไปด้วย 3 กลุ่มบุคคลหลัก คือ

- 1) กลุ่มบุคคลที่เป็นเจ้าของและ/หรือผู้บริหาร
- 2) กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้รับผิดชอบด้านพลังงาน
- 3) กลุ่มบุคคลที่เป็นพนักงานระดับล่าง

ภาพ 1: แสดงถึงความสัมพันธ์กลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมการอนุรักษ์พลังงานภายในองค์กร

1) กลุ่มบุคคลที่เป็นเจ้าของและ/หรือผู้บริหาร

เจ้าของและ/หรือผู้บริหารจะต้องมองเห็นและเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วม สามารถกล้าตัดสินใจ กล้าลงทุน ส่งเสริม สนับสนุน และผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์พลังงานอย่างจริงจัง ที่สำคัญ เจ้าของและ/หรือผู้บริหารทราบว่า การอนุรักษ์พลังงานนั้นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย จึงต้องเปิดรับฟังความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชื่นชมและให้กำลังใจคนงานหรือผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง ที่ให้ความร่วมมือในการสร้างบรรยากาศของความสามัคคี การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การแสดงความคิดเห็นอันนำมาซึ่งขวัญและกำลังใจ สร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นกลุ่มหรือทีม เพื่อการอนุรักษ์พลังงานขององค์กร

2) กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้รับผิดชอบด้านพลังงาน

เจ้าของและ/หรือผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับผู้รับผิดชอบด้านพลังงานเท่ากับผู้รับผิดชอบด้านแรงงาน (Man) เงินทุน (Money) วัสดุดิบ (Material) และผู้รับผิดชอบด้านการบริหารจัดการ (Management) เพราะผู้รับผิดชอบด้านพลังงานเป็นตัวจักรสำคัญในการรับผิดชอบเรื่องการอนุรักษ์พลังงานในโรงงานและอาคาร แต่ในปัจจุบันการให้ความสำคัญกับบุคคลที่รับผิดชอบในหน้าที่นี้ยังมีไม่มากเท่าที่ควร การให้ความสำคัญของเจ้าของและ/หรือผู้บริหารต้องแสดงออกด้วยการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งนี้อย่างพิถีพิถัน มอบหมายความรับผิดชอบให้อย่างชัดเจน โดยกำหนดนโยบายและเป้าหมายให้เป็นรูปธรรม ส่งเสริมสนับสนุนการทำงานอย่างจริงจัง และให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อเป็นการแสดงถึงการให้ความสำคัญและช่วยให้สามารถหาวิศวกรที่มีความรู้ความสามารถสูงมารับตำแหน่งได้ คุณสมบัติของผู้รับผิดชอบด้านพลังงานจะต้องมีหน้าที่เป็นผู้ดูแลเครื่องจักร อุปกรณ์และกระบวนการผลิต พร้อมทั้งจะต้องมีความรู้ด้านวิศวกรรมและความสามารถทางด้านจิตวิทยา ทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ เนื่องจากการอนุรักษ์พลังงานต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในองค์กรให้เกิดขึ้นให้ได้

3) กลุ่มบุคคลที่เป็นพนักงานระดับล่าง

ในความเป็นจริงพนักงานระดับปฏิบัติงานเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด เป็นตัวแปรสำคัญของความสำเร็จในการอนุรักษ์พลังงาน เพราะพนักงานระดับล่างเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริง ใกล้ชิดกับกระบวนการทำงานสัมผัสกับเครื่องจักร อุปกรณ์ด้วยตนเอง จึงมีความรู้และทราบข้อมูลการใช้และวิธีการใช้ดีที่สุด บุคคลเหล่านี้มีความรู้ในรายละเอียดเกี่ยวกับงานที่ตนเองรับผิดชอบมากกว่าใคร แต่บางครั้งพวกเขาเหล่านั้นเองก็ไม่ทราบว่ามีความรู้นั้นซ่อนอยู่ เนื่องจากไม่เคยคิดถึงเพราะไม่มีใครให้ความสำคัญหรือถามความคิดเห็น ผู้บริหารที่ตระหนักว่าการอนุรักษ์พลังงานต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในทุกกระบวนการผลิตอย่างแท้จริงจะไม่ละเลยพนักงานระดับล่างกลุ่มนี้ การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมชื่นชมความสามารถและให้รางวัลตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ สามารถสร้างความรู้สึที่ดีนำมา ซึ่งความร่วมมือให้กับองค์กร ได้อย่างดี

บทสรุป... การอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วม

“การอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วม” เป็นวิธีการอนุรักษ์พลังงานวิธีหนึ่ง ที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์การอนุรักษ์พลังงาน ก่อให้เกิดการประหยัดพลังงานชัดเจนเป็นรูปธรรมและยั่งยืน เนื่องจากมิได้เป็นการอนุรักษ์พลังงานที่อาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก หรือมอบหมายให้คนใดคนหนึ่ง หรือหน่วยงานใดหน่วยหนึ่งในองค์กรเป็นผู้รับผิดชอบ แต่เป็นการอนุรักษ์พลังงานที่ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วมนี้จะเกิดขึ้นในองค์กรทั่วไปที่มีการบริหารงานแบบบังคับบัญชาจากบนลงล่าง ผู้บริหารระดับสูงสั่งการผ่านลำดับการบริหารตามขั้นตอน มีการรับฟังความคิดเห็นจากระดับล่างน้อยมาก หรือพนักงานระดับล่างขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารโดยสิ้นเชิง ทำให้ผู้บริหารไม่ทราบข้อมูลเชิงลึกที่แท้จริงในการแก้ปัญหาการรั่วไหลของพลังงานในองค์กร ได้ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้จะต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรให้ ผู้บริหารทุกระดับปรับความคิดของตนให้มีความเชื่อว่าการอนุรักษ์พลังงานตามวิธีการแบบมีส่วนร่วม นั้น ผู้ที่จะสามารถช่วยประหยัดพลังงานให้กับองค์กรได้ คือ พนักงานทุกฝ่าย และผู้บริหารทุกระดับจะต้องเปิดใจกว้าง เพื่อรับฟังความคิดเห็นของพนักงานระดับล่างทุกฝ่าย ซึ่งเป็นผู้ทำงานอยู่ในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน เมื่อผู้บริหารให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะนำไปสู่ความสำคัญต่อความสำเร็จของการอนุรักษ์พลังงานได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อประโยชน์ขององค์กรตนเอง และประเทศชาติโดยส่วนรวมต่อไป

มาถึงตรงนี้ เราคงตอบคำถามได้บ้างแล้วว่า ทำไมต้องมีการอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วม แม้ว่าในอนาคตจะสามารถเลือกใช้พลังงานทดแทนในองค์กร ได้มากขึ้นก็ตาม แต่การอนุรักษ์พลังงานก็ยังมี ความจำเป็น เพราะว่า... พลังงานทุกประเภท ต้องมีต้นทุนการใช้พลังงานทั้งสิ้น ...

เอกสารอ้างอิง

1. “เอกสารเผยแพร่เพื่อการอนุรักษ์พลังงาน: การอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วม”, หน่วยลูกค้าสัมพันธ์, กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.), กระทรวงพลังงาน, มีนาคม พ.ศ.2548
2. “เอกสารประกอบการบรรยาย: โครงการอนุรักษ์พลังงานแบบมีส่วนร่วม โดยโรงงานควบคุม (กลุ่มที่ 4 และ 6)”, กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.), กระทรวงพลังงาน, กรกฎาคม พ.ศ.2548